

Alla helgons dag

Predikan 2024-11-02

Kyrkoherde Sten Rydh,

Evangelisk-Lutherska Kyrkan i Sverige.

Dagens ämne: Helgonen

Epistel: Uppb. 7:9–17. Evangelium: Matt. 5:1–12.

I Guds, Faderns, + Sonens och den helige Andes, namn. Amen.

Bön: Käre himmelske Fader! Kom med din helige Ande och tala till oss genom ordet denna stund. Visa oss hur du genom din rättfärdighet gör varje troende människa till ett helgon trots all vår synd och brist. Vi tackar dig för att du så iklär oss din egen helighet och rättfärdighet. Genom din Son, Jesus Kristus, vår Herre och Frälsare. Amen.

Evangelium: Matt. 5:1–12. På salighetens berg.

1 När Jesus såg folkskarorna gick han upp på berget. Han satte sig ner, och hans lärjungar kom fram till honom. 2 Då började han tala och undervisa dem: 3 ”Saliga är de som är fattiga i anden, för dem tillhör himmelriket. 4. Saliga är de som sörjer, för de ska bli tröstade. 5 Saliga är de ödmjuka, för de ska ärva jorden. 6 Saliga är de som hungrar och törstar efter rättfärdighet, för de ska bli mättade. 7 Saliga är de barmhärtiga, för de ska få barmhärtighet. 8 Saliga är de renhjärtade, för de ska se Gud. 9 Saliga är de som skapar frid, för de ska kallas Guds barn. 10 Saliga är de som blir förföljda för rättfärdighetens skull, för dem tillhör himmelriket. 11 Saliga är ni när människor hånar och förföljer er och ljuger och säger allt möjligt ont om er för min skull. 12 Gläd er och jubla, för er lön är stor i himlen. På samma sätt förföljde man profeterna före er.”

Vi står idag inför Bibelns lära om helgonen. Ordet ”helgon” har i vårt språkbruk fått en särskild klang. Det betecknar endast människor som har levt ett särskilt fromt och heligt liv. I den sekulariserade världen tänker man närmast på sådana som – oberoende av religion – har framstått som goda människor och som har använt sin tid, sina pengar och andra resurser för att i självutgivande kärlek försökt hjälpa människor i nöd. Detta är verkligen också en berömvärd och god sak. Det ligger i själva den naturliga lagen att alla människor borde verka för sin nästas bästa. Jesus sammanfattar ju detta med den s.k. gyllene regeln: ”Allt vad ni vill att människorna ska göra för er, det ska ni också göra för dem” (Matt. 7:12). Och i det allmänna kärleksbudet heter det: ”Du skall älska din nästa som dig själv” (3 Mos. 19:18).

Det borde verkligen vara så i världen att var och en hjälper sin nästa. Den som har mycket delar med sig till den som är fattig och olycklig. Makthavare och politiker borde framför allt se till landets bästa och verka för fred och gemenskap. Företagare borde inte bara egoistiskt arbeta för egen rikedom utan också se sitt stora ansvar för både de anställda och för andra människors bästa. Ingen människa skulle ansluta sig till kriminella nätverk och ingen skulle tillhöra våldsbejakande upprorsrörelser.

Men hur ser det ut i världen? Där råder många krig, ovänskap, egoism, kriminalitet, ja ofta stor hänsynslöshet och grymhet. Familjer splittras och kvinnor och barn blir utnyttjade på ett förfärande sätt. Aposteln Paulus kallar detta köttets

gärningar och han räknar upp: ”Köttets gärningar är uppenbara: de är otukt, orenhet, lösaktighet, avgudadyrkan, svartkonst, fiendskap, kiv, avund, vredesutbrott, gräl, splittringar, villolärer, illvilja, fylleri, utsävningar och annat sådant. Jag säger er i förväg vad jag redan har sagt: de som lever så skall inte ärva Guds rike” (Gal. 5:19–21).

Bibeln ger också en tydlig förklaring till alla dessa onda gärningar. Det står: ”Genom en enda människa kom synden in i världen, och genom synden döden. På så sätt nådde döden alla människor, eftersom alla hade syndat” (Rom. 5:12).

Denna Bibelns tydliga förklaring är helt avgörande för att vi sedan också skall förstå läran om helgonen. Vi säger därför:

1. Bibeln lär att varje kristen är ett helgon.
2. Bibeln lär att alla helgon är syndiga.
3. Bibeln lär att alla helgon är rättfärdiga.

1. Bibeln lär att varje kristen är ett helgon.

Ordet ”helgon” betyder någon som är helig. Det tyska ”die heiligen” (helgonen) kommer av ordet för frälsning, ”Heil”. Den som har mottagit frälsningen betecknas som *helig* (jämför grekiskans *hagios*, latinets *sanctus*). I våra bibelöversättningar står det ”de heliga”.

Först och främst är det Gud själv som betecknas som helig. Det står: ”Säg till Israels barns hela församling: **Ni ska vara heliga**, för jag, Herren er Gud, är helig” (3 Mos. 19:2). Helig betyder avskild. Gud är upphöjd och avskild från hela världen. Endast han är verkligen helig i denna mening. Men sedan har Gud genom sitt evangelium kommit till oss och gör var och en helig som tror på honom. Det står: ”**Ni ska vara heliga** inför mig, för jag, Herren, är helig. Och jag har avskilt er från andra folk för att ni ska tillhöra mig” (3 Mos. 20:26). Aposteln Petrus inskräper orden i Mose lag: ”Det står ju skrivet: **Ni ska vara heliga**, för jag är helig” (1 Petr. 1:16). Gud utvalde Israel och gav sitt löftesord om den kommande Frälsaren, Kristus. Jesus sammanfattade detta med orden till Nikodemus: ”Så älskade Gud världen att han utgav sin enfödde Son, för att var och en som tror på honom inte ska gå förlorad utan ha evigt liv” (Joh. 3:16). Detta är den sanna heligheten som varje troende människa får genom Kristus.

Att alla kristna kallas helgon/heliga framgår av inledningen till många av breven. Paulus skriver t.ex. till församlingen i Rom: ”...ni, som är kallade att tillhöra Jesus Kristus. Jag hälsar er alla Guds älskade som bor i Rom, hans kallade och **heliga**. Nåd vare med er och frid från Gud vår Far och Herren Jesus Kristus” (Rom 1:6–7). Och till korintierna skriver aposteln: ”Till Guds församling i Korint, de kallade och **heliga** som helgats i Kristus Jesus, tillsammans med alla som åkallar vår Herre Jesu Kristi namn på varje plats där de eller vi bor” (1 Kor.1:2). Och i brevet till Efesus kallar Paulus alla som är kristna för helgon/heliga: ”Därför är ni inte längre gäster och främlingar, utan medborgare med de **heliga** och medlemmar i Guds familj” (2:19). Om vi i våra bibelöversättningar skulle ersätta ordet ”heliga” med ”helgon” skulle vi lättare förstå att Bibeln verkligen lär att alla kristna är helgon.

2. Bibeln lär att alla helgon är syndiga.

Redan tidigt i kyrkohistorien kom man mer och mer betona att helgonen är särskilt heliga eftersom de drar sig undan från det vanliga, världsliga livet i samhället och

istället lever som eremiter eller går i kloster. Genom helgonlegenderna betonades dessa helgon som undergörare som man kunde vända sig till i nöd av olika slag.

Man menade också att många ord av Jesus i bergspredikan endast var s.k. ”evangeliska råd”. De som då följde dessa råd ansågs som särskilt heliga. Särskilt betonades klosterlivet och löftena om fattigdom, kyskhet och lydnad. Genom sina goda gärningar fick de som följde ”de evangeliska råden” en särskilt stor helighet så att de till och med gjorde mer än vad Guds bud krävde. Dessa s.k. ”överloppsgärningar” kunde de sedan dela med sig av till andra människor, även efter döden. Helgonen framstod som så heliga att de nästan var syndfria. Vanliga kristna kunde därför vända sig till helgonen med sina böner. Detta gällde i särskilt hög grad jungfru Maria, som man betraktade som en syndfri människa. Mot sådana missbruk av den bibliska läran om helgonen vände sig den lutherska reformationen med kraft. Vår lutherska bekännelse behandlar detta ämne utförligt i *Augsburgska bekännelsen* (1530, förkortas CA) och dess försvarsskrift *apologin* (förkortas Apol). Där står det bl.a.:

”Här lär de våra att man ska tänka på helgonen på ett sådant sätt att det stärker vår tro. Detta sker när vi ser hur de har fått nåd och hur de har blivit hjälpta genom tron. Vi kan också se på deras exempel hur de har gjort goda gärningar, var och en i enlighet med sin kallelse. Så kan kejsaren på ett fromt, kristet sätt följa Davids exempel när han för krig mot turkarna. Båda har ju ett kungligt ämbete som kräver att de skyddar land och folk. Men genom Skriften kan man inte bevisa att man ska anropa helgonen eller söka hjälp av dem. Ty det finns bara en försonare och medlare mellan Gud och människor, Jesus Kristus (1 Tim. 2:5). Han är den ende frälsaren, den ende översteprästen, nådastolen och förespråkaren inför Gud (Rom. 8:34). Och endast han har lovat att höra våra böner” (CA 21:1–3).

Bekännelsen säger också:

”Inte nog med detta. Motståndarna talar inte bara om att åkalla helgonen utan säger också att Gud tar emot helgonens förtjänst för vår synd. Så gör de helgonen inte bara till förebedjare utan också till medlare och försonare. Det kan man absolut inte tåla, för då ger de helgonen den ära som bara tillkommer Kristus. De gör dem ju till medlare och försonare. Fastän de vill göra en skillnad mellan de medlare som ber för oss och den Medlare som har förlöstat och försonat oss med Gud, gör de ändå helgonen till medlare genom vilka människorna blir försonade” (Apol. 21:14).

Vidare säger bekännelsen:

”Men motståndarna lär att vi ska anropa helgonen fastän vi varken har något bud eller löfte eller något exempel på detta i Skriften. Detta leder till att man har större förtroende för helgonen än för Kristus, trots att han säger ’Kom till mig’ och inte ’till helgonen’. För det andra säger de att Gud tar emot helgonens förtjänster för våra synder. De lär alltså att vi ska förtrösta på helgonens förtjänster och inte på Kristi förtjänst” (Apol 21: 21f).

Dessa villoläror om helgonen återkommer inte bara i den romersk-katolska kyrkan utan på andra sätt även inom s.k. evangeliska kyrkor och samfund. När man inte tar Bibelns ord om synden på allvar tänker man att människan själv genom sin egen avgörelse kan bestämma sig för att bli en kristen. Man blandar in goda gärningar i läran om rättfärdiggörelsen. Så menade t.ex. metodismens grundare Wesley att vissa

människor kan bli så gott som syndfria genom sin helgelse. När man då påpekade att också dessa människor hade många synder, t.ex. känslor av avundsjuka, högmod, vrede och missmod sade Wesley: ”sådant kallar vi inte synd” (We don't call that sin). Han menade att synder som bara finns i hjärtat men som inte tar sig uttryck i syndiga gärningar är mer eller mindre oskyldiga. Så kom den katolska läran om helgonen på ett annat sätt in i denna världsvida rörelse. Man skulle kunna ta många andra exempel.

Bibeln klipper resolut av alla sådana tankegångar. Jesus säger ju: *”Ty från hjärtat kommer onda tankar, mord, äktenskapsbrott, otukt, stöld, falskt vittnesbörd och hädelser”* (Matt. 15:18f). Och Paulus citerar många ställen i GT som talar om alla människors syndafördärv, t.ex.: *”Som det står skrivet: Ingen rättfärdig finns, inte en enda. Ingen finns som förstår, ingen som söker Gud. Alla har avfallit, alla är fördärvade. Ingen finns som gör det goda, inte en enda”* (Rom 3:10ff). Att detta också gäller den omvända, troende människan framgår av Paulus ord om sig själv: *”Jag finner alltså den lagen för mig som vill göra det goda: att det onda finns hos mig. I min inre människa gläder jag mig över Guds lag, men i mina lemmar ser jag en annan lag som kämpar mot lagen i mitt sinne och gör mig till fånge under syndens lag i min kropp. Jag arma människa! Vem ska rädda mig från denna dödens kropp”* (Rom. 7:21ff)?

3. Bibeln lär att alla helgon är rättfärdiga.

I vår predikotext framställer Jesus sina lärjungar som saliga, vilket är detsamma som heliga och rättfärdiga. Detta är de inte i sig själva men genom tron på Kristus. Luther uttrycker det med paradoxen *”simul justus et peccator”* (samtidigt rättfärdig och syndare). Genom tron blir en syndare iklädd Kristi egen rättfärdighet, som överskyler och övertäcker alla hans synder. Det är en främmande rättfärdighet som Kristus förvärvade åt oss genom att dö på korset i vårt ställe och genom att han sedan blev uppväckt av Fadern och frikänd från alla våra synder. Så gäller Kristi rättfärdighet för hela världen. Paulus skriver: *”Gud var i Kristus och försonade världen med sig själv. Han tillräknade inte människorna deras överträdelser, och han har anförtrott oss försoningens ord”* (2 Kor. 5:19).

I predikotexten framställer Jesus helgonen som saliga, vilket upprepas sju gånger. Man skulle kunna tro att saligheten då beskrivs som framgång, lycka, rikedom, frihet från svårigheter och bekymmer m.m. Men Jesus säger att de saliga kännetecknas av ”fattigdom, sorg, saktmod, hunger, törst” ja även av ”smädelser och förföljelser”. Vi skall då förstå att det inte är fråga om yttre fattigdom, hunger och törst o.s.v., utan om det som man brukar kallas ”andens fattigdom” och som också kan finnas hos dem som är både framgångsrika och välbärgade lika väl som hos dem som lever i yttre fattigdom och misär. När en människa kommer till tro sker det alltid så att Gud först ödmjukar den människan genom lagens predikan. Människan förstår då syndens djup och allvar. Men när evangelium om Kristus förkunnas och människan flyr till honom skänker Gud av nåd förlåtelsen. Detta är det stora under som gör att varje kristen verkligen får del av Kristi rättfärdighet och helighet. Därför kommer varje kristen att under hela sitt jordeliv vara en syndare som genom tron lever i förlåtelsen och genom dopet är iklädd Kristi rättfärdighet. Först genom döden har den syndiga naturen för alltid utplånats och i uppståndelsen är varje troende helt och hållet helig både till kropp och själ.

Men här i livet finns synden alltid kvar men genom Guds nåd kommer den helige Ande att regera och leda människan och även låta henne göra goda gärningar genom tron. När människan så bekänner sin tro inför världen kommer många svårigheter och prövningar, ja även lidanden och förföljelser. Men då får den kristne fly till Kristus och tänka på hans ord:

Saliga är ni när människor hånar och förföljer er och ljuger och säger allt möjligt ont om er för min skull. Gläd er och jubla, för er lön är stor i himlen.

Amen.

Bön. Lovad vare Gud och välsignad i evighet, som med sitt ord har tröstat, lärt, förmanat och varnat oss. Hans helige Ande stadfäste ordet i våra hjärtan, att vi inte må vara glömska hörare, utan ordets görare, och så dagligen tillväxa i tro, hopp, kärlek och tålamod intill änden, och bli evigt saliga. Genom Jesus Kristus, vår Herre och Frälsare. Amen.